

Т.Г.Калюжна
канд. філософських наук,
ст. наук. співробітник,
Л.О.Мільто
канд. пед. наук, доцент,
провідний наук. співробітник
Інститут пед. освіти
і освіти дорослих НАПН України

ІНТЕГРАЦІЯ НАУКИ, ІННОВАЦІЙ І ОСВІТИ: ІСТОРИЧНИЙ АСПЕКТ

Summary: The historical stages of development of pedagogical innovations are examined. It is certain that innovations are a process and result of scientific searches, front-rank pedagogical experience. The leading role of integration of science is shown, innovations and education in preparation of modern teacher.

Key words: innovations, innovative process, innovative experience, innovative reformation, progressive pedagogics, teachers-innovators.

Освіта у всі часи складала основу прогресу суспільства. В новітніх умовах сучасного світу соціально-економічний розвиток суспільства залежить від стратегії розвитку освіти і визначається світовими тенденціями глобалізації, інформатизації та розвитком науково-технічного прогресу. Формування нового українського суспільства можливо завдяки інтеграції освіти, інновацій і науки. Особливості сучасного етапу розвитку суспільства обумовлюють цікавість до педагогічної майстерності вчителя і якості професійної підготовки випускників, тому що держава потребує педагогів нового покоління, відкритих до інновацій, які вміють генерувати нові ідеї, аналізувати різноманітні джерела інформації для прийняття ефективних рішень в контексті реальних педагогічних ситуацій, а також нести відповідальність за свої дії. Ефективний, учитель повинен уміти створювати сприятливі психолого-педагогічні умови для творчого розвитку особистості нового полікультурного типу.

Найбільш ґрунтовними системними науковими дослідженнями проблем інновацій в освіті вважаємо наукові розвідки К.Ангеловскі, Х.Барнета, Д.Гамільтона, І.Дичківської, М.Кларіна, М.Кондратько, В.Краєвського,

Л.Левчука, О. Хомерікі, О.Хуторського, Т. Шамова та ін., які характеризують інновації як цілеспрямовану діяльність по створенню, засвоєнню, використанню та поширенню нововведень. Серед основних професійних якостей вчителів інноваційної спрямованості вчені визначають готовність педагога до співробітництва і взаємообміну професійною інформацією, здатність до ризику в професійній діяльності, схильність до експерименту, гнучкість професійного мислення, творчу ініціативу, професійну неповторність, різнобічність інтересів, нове розуміння цінностей освіти та ін.

Багато інноваційних ідей сучасності спираються на інноваційний досвід 20-тих рр. ХХ ст., коли в Радянському Союзі, під впливом прогресивних ідей провідних педагогів Заходу, почався період, що характеризувався реформаторськими та інноваційними процесами системи освіти, а саме: трудова школа, соціалізація життя дитини, комплексна система навчання та виховання, бригадно-лабораторна організація навчання, зв'язок школи і виховання з життям та ін. Прогресивна педагогіка 20 – 30 рр. ХХ ст. базувалася на основі раціоналізаторських і творчих ідей П.Блонського, А.Макаренка, В.Сороки-Росинського, С.Шацького та ін.

Педагогічна наука того часу уважно стежила і вивчала нові освітні ідеї західної реформатської педагогіки «нового виховання» Г.Спенсера, А.Лая, Є.Меймана, Г.Кершенштейнера, Е.Шенкендорфа, Д.Дьюї, О.Вільмана. На сторінках радянських педагогічних видань того часу були представлені майже всі наукові інноваційні праці педагогів-реформаторів Західної Європи та Америки. У 20-ті рр. ХХ ст. виходять монографії О.Музиченко «Сучасні педагогічні течії в Західній Європі і Америці» (1919 р.), А.Готалова-Готліб «Сучасні педагогічні течії» (1925 р.), Я.Мамонтова «Хрестоматія сучасних педагогічних течій» (1926 р.).

Інноваційні підходи до оновлення змісту освіти активно розробляв в цей період видатний український науковець-педагог, психолог, педолог, філософ, керівник-організатор освіти С.Ананьїн. Учений публікує праці з інноваційних методів навчання «Екскурсійний метод викладання» (1922 р.), «Педологічний

семинар при Київському ІНО» (1923 р.), «Педологія» (1923 р.), а також з зарубіжного освітнього досвіду: «30 слів до Педагогічної енциклопедії» (1924 р.), «3 педагогічного життя Німеччини» (1924 р.), «Актуальні питання педагогіки на Заході» (1924 р.), «Історія педагогічних течій. Новітні педагогічні течії» (1929 р.). Українські дослідники детально аналізували основні положення авторських педагогічних концепцій, теорій зарубіжної школи і розглядали радянську педагогіку як частину світової, а загальною тенденцією було включення радянської педагогіки в контекст розвитку світового педагогічного процесу.

Новаторський досвід цього періоду був реалізований у навчально-виховних системах авторських шкіл З.Гінзбурга, С.Ривеса, В.Сороки-Росинського, С.Шацкого та ін. На інноваційне реформування навчання і виховання палко відкликнувся і А.Макаренка, якому належать такі інноваційні на той час педагогічні ідеї як технологічний процес виховання; «педагогіка індивідуальної дії», «зона найближчого розвитку»; самоврядування; творча взаємодія особистостей в процесі діяльності; «закон руху колективу», а також принцип, що випливає із цього закону і який педагог назвав «теорія завтрашньої радості» або «система перспективних ліній»; гуманістичний підхід до людини з «оптимістичною гіпотезою»; програма «конструювання» людської особистості з урахуванням її індивідуальності та інші педагогічні інновації.

У 20-х рр. ХХ ст. завдяки дослідженням М. Рибникова з'явився новий, інтеграційний напрям вікової психології – «акмеологія», метою якої було виявлення періодів дорослості і професійних піків розвитку людини. З точки зору акмеології, інноваційну діяльність учителя можна трактувати як особистісну категорію, як творчий процес і результат його творчої діяльності. У цей період створюються інноваційні науково-дослідні центри, лабораторії, комісії, кабінети з вивчення педагогічної професії. Зазначимо, що інноваційне для того часу поняття «освітня технологія» вперше почали використовувати педологи І. Павлов, В. Бехтерев, А. Ухтомський, С. Шацький у наукових працях з рефлексології.

Кінець 40-х – середина 50-х рр. ХХ ст. характеризується появою різноманітних засобів нових інноваційних технологій: запису і відтворення звуку і проекції зображень, що були об'єднані поняттям «аудіовізуальні засоби». Середина 60-х–70-х рр. ХХ ст. відзначається розвитком програмованого навчання: розробка аудіовізуальних засобів, навчальні машини, лінгафонні кабінети, тренажери, електронні класи. В 60-х рр. ХХ ст. теоретичні дослідження інновацій вивчали зарубіжні вчені К. Ангеловські, Х. Барнет, Д. Гамільтон, Н. Грос, У. Кінгстон, Н. Лагервей, М. Майлз, А. Хаберман, Р. Хейвлок та ін., які проаналізували різноманітні аспекти інноваційних процесів у системі навчання і виховання і запропонували практичні рекомендації щодо засвоєння та впровадження інноваційних технологій.

Період з кінця ХХ ст. називають періодом переходу індустріального суспільства до постіндустріального, інформаційного. Відомо, що одним із джерел інновації в освіті є передовий педагогічний досвід. Саме в 80-ті рр. ХХ ст. підвищується інтерес освітян до вивчення передового педагогічного досвіду педагогів-новаторів, діяльність яких підготувала освітні реформи кінця 80-х – початку 90-х рр. Новаторство було породжено прагненням учителів удосконалити свою професійну майстерність і зробити навчально-виховний процес більш ефективним. У 80-ті – 90-ті рр. великими тиражами публікувалися книги самих педагогів-новаторів, відбувалися радіо та телепередачі, присвячені досвіду їх роботи, проходили зустрічі з широким колом вчителів, що дало можливість учителям-практикам на професійному рівні спілкуватися з самими новаторами і отримувати інформацію від них особисто про досвід їх інноваційної діяльності. В Україні термін «педагогічні інновації» стали активно запроваджувати в 80-х рр. ХХ ст. у зв'язку з інноваційною перебудовою вітчизняної педагогічної системи, конструюванням стратегії освіти і прогнозуванням перспектив її розвитку. Упродовж 1986 – 1987 рр. педагоги-новатори брали участь у телевізійних зустрічах в «Останкіно», тому їх інноваційні спрямування здійснили позитивний

професійний і особистісний вплив не лише на вчителів, а й на громадське суспільство того часу. Відомими всьому Радянському Союзу стали педагоги із України О.Захаренко, І.Зязюн, М.Палтишев, В.Шаталов та ін.

В 1987 р. І.А.Зязюн, на той час ректор Полтавського державного педагогічного інституту ім. В.Г.Короленка, в студії Останкіно відповів на запитання провідних учених-педагогів, учителів-практиків, студентів педагогічних ВНЗ і окреслив інноваційні думки про педагогічну майстерність як провідну навчальну дисципліну в системі професійної підготовки майбутніх учителів. Отже, нововведення передбачають процес концептуалізації педагогічних ідей, створення, апробацію, упровадження і поширення в освітній практиці авторського, творчого продукту і розвитку педагогічної майстерності.

На наш погляд, інновації є процесом і результатом наукових пошуків, передового педагогічного досвіду окремих учителів і колективів, де сам педагог може виступати як творець інновацій, дослідник, користувач і пропагандист нових педагогічних технологій, теорій і педагогічних концепцій. Новації є продуктом творчого пошуку особистості або колективу, що вирішує завдання конкретно-історичного етапу і з часом стають нормою. В умовах інноваційного процесу особистість отримує не лише нові знання, а й нові типи поведінки і цінності. Зазначимо, що вчителя інноваційної орієнтації відрізняє не лише підготовленість до реалізації навчального процесу із використанням сучасних інноваційних технологій навчання, але й здатність створювати новий інтелектуальний продукт, що має соціальну значущість і може ефективно впливати на розвиток освіти. Учитель-інноватор самостійно враховує ситуативні соціальні зміни, що відбуваються в суспільстві, на науковому рівні, з прогностичним спрямуванням може організувати навчально-виховний процес, має професійну самосвідомість і володіє рефлексією. Все це свідчить про те, що найважливішим механізмом формування педагога нового формату, є загальносвітова тенденція, а саме: інтеграція науки, освіти, нових інноваційних технологій і інноваційної діяльності вчителя.